

Doroszlói vendégmunkások Németországban (1961–1996)

KOVÁCS ENDRE

Bevezetés

Doroszló bácskai falu a Vajdaságban. Zombortól, a jelenlegi közigazgatási székhelytől húsz kilométerre terül el, déli irányban, az Újvidékre vezető magisztrális út mellett. A legutóbbi (1991-es) népszámláláskor a falunak 1863 lakosa volt, közülük több személy vállalt munkát külföldön. Határának területe 41,28 négyzetkilométer. Az összeírt 800 háztartásból 510 foglalkozott mezőgazdasággal. A falu lakóinak 73,33%-a magyar, vallás szerint római katolikus.

A *vendégmunkásság* új fogalom, amelyen elvándorlást, munkaerőmigrációt kell érteni, amelynek során egyének vagy embercsoportok, gazdasági okokból, kedvezőbb életkörülmények reményében, lakóhelyüket és hazájukat ideiglenesen elhagyva, szabad akaratukból vándorolnak más országokba és vállalnak munkát.

A helytörténeti kutatás szerint a száz év előtti túlnépesedést, amikor (1890-ben) a falunak 2911 lakója volt, több kivándorlási hullám követte: az USA-ba meg Brazíliába, hasonló céllal és körülmények között, mint e tanulmány *vendégmunkásként* nyilvántartott csoportjai. Példaként említjük, hogy az első világháború előtti kivándorlásról az 1910. évi népszámlálás *külföldön távol levő* népességeként 113 doroszlói lakost említett. Hasonló népességi kategória 1971-ben 147, 1981 231, 1991-ben 112 külföldön tartózkodó, vendégmunkásként távol levő személyről számolt be a népszámlálásokban.

A külföldi munkavállalások kezdetétől eltelt, több mint három évtizednyi idő sem jogosít végleges következtetésre afelől, hogy a vendégmunkások közül hányan és milyen arányban kerülnek a kivándorlók listájára. Mindazonáltal az 1996-ban végzett kimutatás szerint 107 házból 230 személy (210 magyar, 20 délszláv) távozott külföldre, főleg Németországba. Közülük 127 személy (közöttük 6 délszláv) tért vissza falujába, 124-en továbbra is kint élnek. (L. melléklet)

A külföldi munkavállalás minősítése

1968-as hivatalos becslés szerint a külföldön dolgozó jugoszlávok száma 304.000 személy. Közülük Nyugat-Németországban 140.000, Franciaországban 60.000, Ausztriában 50.000, Svédországban 20.000, Olaszországban 16.000, Svájcban 8.000, Angliában 5.000, Dániában 2.000, Hollandiában 2.000, Norvégiában 1.000 személy vállalt munkát.

1969 első felében a Vajdaságból 5031-en mentek külföldre dolgozni, csaknem annyian, mint az utóbbi négy év alatt összesen. Számuk ezáltal hivatalosan is 10.734-re emelkedett. A munkaközvetítő hivatalok adatai szerint összesen 27 or-

szág foglalkoztatott vajdasági munkásokat. Nyugat-Németországban 8892, Ausztriában 1021, Franciaországban 503, Svédországban 113 személy dolgozott. A többi országban elenyésző volt a vajdaságiak száma.

Zombor mint központ (melynek adminisztrációs kötelékébe Doroszlón kívül másik tizenöt település is tartozik) előkelő helyet foglalt el külföldön munkát vállalók számával. Statisztikájának tükrében az elvándorlás az 1971-es lélekösszeíráshoz viszonyítva, százalékban kifejezve eképpen alakult:

1961–1967 között	9%
1968-ban	11%
1969-ben	24%
1970-ben	41%
1971-ben	15%
Összesítve	100%

Nemek szerinti megoszlásban a munkavállalók 49%-a volt nő, 51%-a férfi.

A munkavállalók korhatárok szerinti megoszlása így alakult:

20 éves korig	9%
20–24 évesig	27%
25–29 évesig	21%
30–34-évesig	16%
35–39 évesig	12%
40–44 évesig	8%
45–49 évesig	4%
50 éves kor fölött	3%
Összesítve	100%

A külföldön munkát vállalók foglalkozása:

Gyári munkás	41%
Földműves	20%
Eltartott személy	19%
Szakember, művész	4%
Szolgáltatóipari dolgozó	4%
Ismeretlen	7%
Egyéb	5%
Összesítve	100%

Zombor és környéke népességének az 1971-ben összeírt 97.905 lakója közül 2789 személy, a lakosság 2,85%-a vándorolt el kenyér után. Az átlagon fölüli munkaerőt kibocsájtó települések sorrendje a következő:

1. Bezdán, magyar falu	6,37%
2. Doroszló, magyar falu	6,28%
3. Béreg, sokác falu	5,43%
4. Bácsmonostor, sokác falu	4,66%
5. Kerény, szerb falu	3,29%
6. Csonoplya, szerb falu	3,25%
7. Telecska, magyar falu	3,12%

Az 1971-es elemzés szerint a kivándorlók, százalékban kifejezve, az alábbi államokban vállaltak munkát:

Németországban	82%
Ausztriában	4%
Ausztráliában	3%
Franciaországban	3%
Svédországban	2%
Svájcban	1%
USA-ban	1%
Benelux államokban	1%
Egyebütt	3%

A külföldi munkavállalások kezdetére jellemző az illegális munkaviszony, vagy inkább a Jugoszláv Állam hallgatólagos beleegyezése. Később a vendégmunkások devizabetétjeinek a szerződtesítésére államközi egyezség jött létre Németországgal és a Jugoszláv Munkaközvetítő Hivatal vette át a munkavállalás szervezését. Mindazonáltal a jugoszláv állampolgárok jelentős része egyénenként vagy kisebb csoportokban, külföldön továbbra is illegálisan vállalt munkát.

Egy sok közül

Az alábbiakban egy adatközlő saját, külföldi munkavállaláson szerzett tapasztalatait mondta el.

Szakképzett, utazó fémmunkásként dolgozott egy apatini üzemben. Fizetése néha az útiköltséget is alig fedezte és ezért mindig anyagi problémái voltak. 1968-ban munkaengedélyért folyamodott és a németországi Gagennau mellett a Mercedes cégnél kapott munkát. A fogadtatása elfogadható volt, a szakszervezeti aktivistáktól hasznos információkat, a munkásszállóban pedig (Wohnheim) lakást kapott. A kezdéshez 120 DM-t, illetve fizetésének a tíz százalékát fizette ki előlegbe a munkaadó.

Az üzemben szakképzettségének megfelelően sorolták be. Munka volt bőven, feltékenységet nem észlelt „bennszülött” munkatársai részéről. A munkafegyelem magas szinten volt, lyukkártyával ellenőrizték a munkahelyi késést. A kinti társadalom humánusnak bizonyult. Eleinte kétszer, aztán havonta egyszer (15-én) kapott fizetést. Egyébként egész évre előre tudta, mennyi a fizetése és mikor veheti föl. Az üzemi kázinban étkezett, számára az étel szokatlan volt.

Falubeli a gyárban nem dolgozott, csak más, Zombor környéki falvakból kivándorolt munkás. Nyelvi problémáinak a megoldásában segítségére volt az általános iskolában szerzett német nyelvtudás. Így is 3-4 évbe telt, mire meg tudta magát értetni németül. Beilleszkedését könnyítette a 40 km-re lakó bátyja, aki néhány év óta kint dolgozott. Ettől függetlenül nem voltak nehézségei, mint pl. némelyeknek, akik 1-2 hónap elteltével, honvágy meg a családi élet utáni sóvárgás miatt adták föl a küzdelmet, vagy váltak alkoholistává.

Hat hónap elteltével a felesége is utána ment. Lakhelyükről mindketten 20 km-t utaztak munkahelyükre, mégpedig ellenkező irányba. Anyagi boldogulásukért egy időre a gyermekáldásról is lemondtak.

Szórakozni moziba jártak. Később kialakult a baráti körük: kinnélő magyarokkal jártak össze. Például az összes falubeliek tudták egymásról: ki, hol és milyen körülmények között dolgozik. Leginkább Hannoverben, Münchenben, Stuttgartban, Köln környékén éltek és kapcsolatban voltak, segítettek egymáson, ahol csak lehetett. Közöttük az összetartás erős volt, mégsem képezték kolóniákat a doroszlai, vagy mondjuk a Zombor környéki vendégmunkások.

Rajtuk kívül éltek kint 1956-os magyarországi menekültek, szerb-horvát, olasz, török, vietnámi, spanyol meg máshonnet odaözlött vendégmunkások. Közöttük közvetítő nyelv a német volt. Ha róluk, vendégmunkásokról esett szó, akkor a németek egymásközt *Gastarbeiter* (vendégmunkásnak) vagy *Ausländer* (külföldinek) nevezték őket.

A kinnélők étkezési szokásai megváltoztak, az étek közül a gombás ételeket fogyasztották szívesen. Német barátaik viszont a bácskai konyhát kedvelték és a paprika fogyasztását vették át. Több jugoszláv vendéglő meg étterem volt, amelyekben a németek rostélyos húskülönlegességekkel ismerkedtek. Mindkét félnek volt mit tanulnia a másiktól.

A beilleszkedés műveltebb viselkedést, magabiztos föllépést, jobb öltözködést kívánt. Amikor aztán szabadságra hazatértek, elfogultak voltak velük szemben és *jugosvábnak* titulálták őket, különösen amikor személygépkocsival érkeztek haza.

Később, amikor gyerekeik születtek és kissé fölcseperedtek, dönteniük kellett: hol kezdje a gyerek az iskolát? A józan dolgok elbírálásakor nála a *nemzeti öntudat* meg az otthon hagyott *szülők eltartása és gondozása* bizonyult a fontos szempontnak. Ezért szántóföldeket vásárolt és lakóházat épített a családja számára a faluban.

15 évi külföldi munkavállalás után rádöbbenek, hogy nem a kinti, hanem az itthoni, az újbóli beilleszkedés a nehezebb.

Hazatérés után munkát vállalt, pénzét a bankban helyezte el. Amikor aztán széthullott az ország, az új állam zárolta a devizabetéteket. A szuperinfláció mindent fölemésztett és volt olyan hónap, hogy munkahelyén mindössze két márkának megfelelő pénzüsszeget keresett. A vállalat csödbe jutott, a munkások pedig az utcára kerültek. Így mindent előről kellett kezdenie. Földeket bérelt és paraszti gazdálkodással meg alkalmi munkával teremti meg a megélhetéshez szükséges anyagiakat. Gyerekeik közül az egyik szakmát tanult és Magyarországon vállalt munkát, a másik középiskolás.

A hajdani vendégmunkás tartása a háborús időszakban is változatlan maradt. Kockázat árán is aktívan tevékenykedett a magyar kisebbségi politikai meg a művelődési szervezésén és a helyi önkormányzat munkájából is kivette a részét.

Egy másik család története

Évtizedekig tartó alkalmi, kötetlen beszélgetések sorozata folyt, mire összeállt a történet, amely más távlatból szemlélteti az idegenbe szakadt vendégmunkások életét.

A fiatal pár az 1960-as években házasodott össze, gyermekük is született. Házbérben laktak, a férj utazó szakmunkás volt egy zombori üzemben, de keresetét

ből ő sem tudta fenntartani családját. Az ifjú feleség kofálkodással próbált enyhíteni a család anyagi helyzetén. A kilátástalan nélkülözés egyre több családi konfliktusnak lett okozója, miatta a házasságuk is veszélybe került.

Megoldást a németországi munkavállalás jelentett. A férj egy gyárban kapott munkát, amely kivitte és teljes ellátást biztosított a számára. Munkájával elégedettek voltak és később fölújították a szerződést, növelték a munkabérét is.

Első alkalommal a feleségét is kivitte, sokáig egy üzemben dolgoztak. Boldogságukhoz már csak a kisfiuk hiányzott, akit odahaza a nagyszülők gondjaira bízta, később őt is magukkal vitték. Sokat túlóráztak, a gyereket pedig fölvaltva őrizték, amit a különböző munkaműszak tett lehetővé.

Számukra a kezdet igen nehéz volt. Más vendégmunkásokkal csak a munkahelyükön érintkeztek és kirekesztettségükben velük azonosultak. A bennszülöttek szemében valamennyien külföldiek voltak és munkahelyen kívül mellőzték őket. A hátrányos megkülönböztetés sok keserű órának volt az okozója. Mégsem adták föl!

Önbecsülésükhöz erőt mások sorsából merítették. Egymás iránt a vendégmunkások nem voltak előítélettel és a szülőfalu lakóival ellentétben, nem a származás, hovatartozás, hanem az elérhető jövedelem volt a mérce, záloga a boldogulásnak. Ebben pedig a családfő köztudottan élen járt. Sokáig a Jugoszláv Klubba jártak, ahol földijeikkel találkoztak.

Néhány év múltán a szüleiket, testvéreiket is kivítették. Többszöri költözködés meg lakáscsere után egy városban telepedtek le. A rokoni kapcsolatok enyhítették a honvágyat, amely a feleséget szüntelenül gyötörte. Aztán jöttek az újszülöttek, bővült a rokonság, örömmel és gondokkal egyaránt gyarapodtak.

Családjukra, csakúgy mint a vendégmunkások többségére, jellemző volt a jogi hármasság: jugoszláv állampolgárként, német törvények, szokások szerint, kisebbségi magyarként éltek idegenben! Az utóbbi előnyükre volt a kitelepített bácskai németekkel szemében. Közvetítésükkel jobban becsülték őket a bennszülöttek is, mint a máshonnet való vendégmunkásokat.

Gondolataikat sokáig az otthoni dolgok foglalkoztatták. Fájlalták, hogy éppen nekik kellett elhagyni a falujukat, a sok kedves gyerekkori emlékekkel, ami számukra a növekvő távolsággal és a múlt idővel egyre eszményibbé, romantikusabbá vált. Járatták a Dunát, amely a Magyar Szó c. napilap mellékleteként, hetenként vitt híreket Doroszlóról és benne éltek a falu történeteiben.

A férj jól megtanult németül, a feleség viszont nem. Ennek ellenére hazalátogatásuk alkalmával szívesen fitogtatta német nyelvtudását. Beszédét teletűzdelte német szavakkal, merthogy a kifejezés magyar megfelelője nem jutott az eszébe...

Otthoni életük gondtalannak látszott, örömteli és mondhatni, demonstratív jellegű volt. Különösen amikor a lakodalomban a nászajándékot meg a zenészeket konvertibilis bankjegyekkel fizették. Azonban ezt a falusi közvélemény utóbb már el is várta tőlük. Az irántuk tanúsított korábbi, tartózkodó magatartás lassan irigységre változott a *mód* miatt. De azért a hazatéréseknek egy kicsit kereskedelmi jellegű is volt, megrendelőiket külföldi holmival látták el.

Szántóföldeket vásároltak, aztán lakóházakat építettek és a szabadságukat benne töltötték.

Az idő gyorsan telt, közben kislányuk született és német szokás szerint keresztelték. *Paszitára* meginvitálták a német barátait, később otthoni lakodalmakba, rokonlátogatásokba is magukkal vitték és ez alkalmas volt a közeledésre. Gyermekük növekedésével egyre gyakrabban vetődött föl az identitás kérdése a házaspárban. Későn döbbennek rá gyermekük fogékonyságára az idegen kultúra iránt. Tévedtek, amikor önmagukból indultak ki a dolgok megítélésében és tétlenül szemlélték, hogy a gyermekük egymás közt is németül társalognak. Még dicsekedtek is vele, hogy tökéletesen beszél a számukra nagyvilágot jelentő idegen nyelvet.

A fiuk német iskolába járt, ahol magyart fakultatív tanítottak. Később mesterseget tanult és csakhamar fölnőtté vált. Számára megtiszteltetés volt, amikor kinti szokás szerint egy német lány hozzáköltözött és gyereket szült. A szülők örültek az unokáknak és bemutatták a rokonságnak, nem úgy a lány szülei. Mire esküvőre került volna sor, addigra „szétment a parti”. Az ifjú apa azóta is gyerektartást fizet. Rövid magány után ismerőse bácskai rokonát vette nőül. A második házasság sem volt tartós, de erről a szülők nem szívesen nyilatkoznak. Amikor döntenie kellett, hol kívánja letölteni kötelező katonaidejét, lemondta jugoszláv állampolgárságát. Magánvállalkozóként önállósult és éli a maga életét.

A kislányuk német szakiskolát végzett, tökéletesen beszél magyarul. Termete a korához képest fejlett, hajviselete meg a ruházata tökéletes volt, mindig sok ékszert viselt. Amikor azonban fölnőtté vált, megkomolyodott, munkát vállalt és elköltözött a szüleitől. Első házassága neki sem sikerült.

A családi ház ott állt elhagyottan. Pedig amikor elkészült és bebútorozták, mindig sok holmival tértek haza. Fehérneműt, ággyruhát, drága szőnyeget hoztak. A vitrinekben meg a falakon mindenfelé giccsek éktelenkedtek. A sok holmit illetően, utóbb már maguk sem tudták, mi van a házban?

Amikor aztán kitört a háború, ritkábban jártak haza. Egy-két alkalommal betörők jártak a házban, holmijukat föltúrták és megvámolták. Ezzel számukra betelt a pohár és végképp úgy döntöttek, hogy fölveszik az idegen állampolgárságot. Az ingóság árverezését gyorsan megejtették, nehogy – mint már annyiszor – a feleség meggondolja magát. Mert kifelé dicsekszik, hogy kint milyen jó, belülről meg gyötöri a honvágy: az összeomlás határán van. A lakóházat áruba bocsátották, de nem kelt el. Ezzel is növekedett azoknak a házaknak a száma, amelyek a krajnai háborús menekültek erőszakos beköltözködésére váltak alkalmassá a faluban.

A többiek helyzete

A vajdasági szakmunkásokat külföldön megbecsülik, mert jó szakembernek bizonyulnak. A gyáripár szalagrendszerében csak egyfajta munkát végeznek ugyan, de kreativitásuk folytán alkalmasak a szükség szerinti áthelyezésre.

Volt rá példa, hogy valamely munkanélküli, másképpen elhelyezkedni nem tudott és hamis oklevéllel vállalt munkát külföldön.

A nők többnyire betanított munkásként dolgoztak valamely varrodában, kórházban meg másutt. Hátrányosabb helyzetben azok voltak, akik illegálisan vállaltak takarítást, főzést, kertgondozást vagy fölügyeltek a gyermekekre.

Vénlányok, özvegyek minden faluban élnek. Említésük azért indokolt, mert a vendégmunkások egy részét éppen ők képezték. A külföldön nevelkedett lányok mellett leginkább ők léptek vegyes házasságra és feledkeztek meg azonosságukról. Nők, asszonyok az 1980-as évektől 1991-ig ill. a háború kezdetéig jártak ki idenyjellegű mezőgazdasági munkára: spárgát szedni a németországi parasztoknál.

A külföldi munkavállalás sok embernek volt végső esélye a boldogulásra, amelyet könnyen el is veszíthetett. Törvényszegésért a németek kitoloncolták, a jugoszlávok útlevélétől fosztották meg és akkor ez mindennek a végét jelentette. Tudnak egy esetről, amikor az útlevél megvonása miatt lett öngyilkos egy fiatal vendégmunkás.

A vendégmunkások minden alkalmat megragadtak a hazalátogatásra. A húsvéti, karácsonyi ünnepekre, lakodalmakra, meg az ötvenévesek jubileumára hazatértek. A rokonságot apró figyelmességgel, nyugati ajándékokkal, giccsekkel, használt holmival látták el. Az ajándékokért cserébe megvendégelték őket.

Egy különleges esetről is tudnak: a házaspár huszonöt évet élt külföldön, de látogatóban egyszer sem volt. Amikor kiköltözködtek, egy szót sem tudtak németül. Azóta viszont gyermekeik teljesen elfelejtették anyanyelvüket, magyarul a nagyszüleikkel sem tudnak beszélni. Egyik fiuk például, hogy megtarthassa állampolgárságát, Szerbiában töltötte le kötelező katonaiidejét. Az államnyelvet is megtanulta, csak éppen magyarul felejtett el!

A vendégmunkások általában német vagy idegenül hangzó névre keresztelik a gyerekeiket, csakúgy mint a vegyes házasságok többségében. Hatásukra a falu szülötteinek is idegen hangzású nevet adnak. Ellensúlyozásukra az öntudatosabb családokban ősmagyar névre keresztelik az újszülöttet.

A Nyugat-Európában elterjedt nyílt házassági viszonyok több családot dúltak föl a kivándorlók között. Amikor például a feleség tudomására jutott, hogy férje megcsalja és törvénytelen gyereke van, a korábbi jó házastársi viszonyt bizalmatlanság és veszekedés váltotta föl. A fölbomlott házasságoknak gyakran a gyerekek vallották a kárát, meg az identitás!

Volt, aki egyedül vágott neki a külföldi munkavállalásnak. Felesége otthon a földet művelte, meg a gyermekeket nevelte. A férj magányosan élt és takarékoskodott, keresetét hazaküldte a családjának. Végül annyira elszoktak egymástól, hogy nyugdíjas korára örömtelenné vált az együttlétük.

Évente legalább egyszer tartottak a számukra jogi ismertetőt a faluházán, boncolgatták a visszatérés esélyeit. Amíg külföldön dolgoztak, fizetésükre nem, csak az ingatlanaik után fizettek falufejlesztési pótdót.

Az 1980-as évek politikai nyomására elindult egy lassú visszaköltöztetési folyamat. A német állam végkielégítés címen pénzösszeget ajánlott föl azoknak, akik önként lemondanak a munkahelyükről. Kihasználva a lehetőséget, néhányan visszatértek és munkát vállaltak. Kitűntek magatartásukkal meg némely magukkal hozott idegen szokással. Ha például elérkezik advent, akkor lámpionokkal díszített

fenyőfát állítanak az utca felőli ablakba. Újabban a templom tornyára is fölkerült a karácsonyfa.

A megvalósított munkaévek alapján többen jogosultak szociális juttatásokra, érték el a nyugdíjas korhatárt. Járandóságuk összege német viszonyok között csekély, dinárra átszámítva viszont nagyon is jelentős összeget képvisel. Nem csoda, hogy nem a fiatalok, hanem az idősök térnek vissza a faluba. Számukra azonban ez nem megoldás, mert öregségükre gondozó nélkül maradnak.

1988-ban tizenhét, a polgárháború kezdete után pedig ennél is több vendégmunkás vette föl az idegen állampolgárságot.

Külföldi munkavállalásra leginkább fiatalok távoztak. Bizonyára részük van abban, hogy kiöregedett a falu és az 1980-as évek végén több mint száz lakóépület állt lakatlanul, amelyekbe később szerb menekültek költözködtek. Számbelileg a falu lakóinak a száma talán megmarad, etnikai aránya azonban kedvezőtlenül alakul.

A hajdani vendégmunkások közül ma már egyre többen vallják, hogy ballépés volt hazatérni: a kinti biztonságot fölcserélni itthoni bizonytalanságra!

IRODALOM

KOVÁCS ENDRE

1995 Doroszló népessége. Helytörténeti jegyzetek. Mikes Kiadó, Budapest

KRIZA ILDIKÓ

1987 Beilleszkedés és nemzeti öntudat az amerikai magyarok körében. In: Arator. Budapest, 199-206 p.

Külföldön dolgozó jugoszlávok (becslés). Magyar Szó, 1968. ápr. 4.

Tízezer vajdasági munkás külföldön. Magyar Szó, 1969. aug. 19.

ORTUTAY GYULA (szerk.)

1977-82 Magyar Néprajzi Lexikon (I-V. köt.) Akadémiai Kiadó, Budapest

S.E.V., Društvo Ekonomista Sombor

1968-74 Sombor u brojka

S.E.V., Društvo Ekonomista Sombor

1975-80 Društveni i ekonomski razvoj Opštine Sombor u brojka

MELLÉKLET

Kimutatás 35 évi külföldi munka vállalásáról
(Készült az Új házszámok 1971-es névjegyzéke alapján)

Sorszám	Családnév	Lélekszám		Megjegyzés
		Kivándorolt	Visszatért	
162.	Alivojdity	2	-	
307.	Babos	1	1	
411.	Bombola	2	-	
8.	Borsics	3	1	
129.	Borsics	3	1	
17.	Cvijánovity	2	2	
166.	Cselenák	1	1	
532.	Dékány	6	6	
200.	Diósi	2	2	
321.	Diósi	2	-	
326.	Diósi	3	-	
450.	Diósi	1	-	
492.	Diósi	4	-	
496.	Diósi	2	2	
547.	Diósi	1	-	
642.	Diósi	6	4	
743.	Diósi	2	2	
511.	Dormány	2	2	
668.	Fehér	2	-	
419.	Geiger	1	1	
175.	Gellér	1	-	
445.	Genity	4	3	
131.	Gyurgyovics	1	-	
370.	Gyurgyovics	1	1	
580.	Hajvert	2	2	
124.	Hegybeli	4	4	
33.	Horváth	2	2	
265.	Iván	1	1	
432.	Jaksa	4	-	
590.	Kanyó	4	-	
82.	Kálóci	2	2	
250.	Kemény	1	1	
15.	Király	1	-	
197.	Kocsis	2	1	
712.	Kocsis	1	-	
749.	Kocsis	1	1	
344.	Kolb	1	1	
219.	Kordélyos	3	1	
67.	Kráhl	1	-	
286.	Kráhl	3	2	
264.	Krályevity	1	-	
519.	Licsinovity	4	-	
93.	Litvai	3	-	
624.	Lovász	3	2	

497.	Mencsik	1	-
138.	Mezei	1	-
298.	Mészáros	2	2
577.	Mészáros	3	2
363.	Miletity	4	-
324.	Mokány	1	1
699.	Molnár	1	1
193.	Momcsilovity	2	-
268.	Mosina	1	1
316.	Mosina	1	1
499.	Móger	1	-
477.	Mókus	4	-
195.	Munjasz	2	-
92.	Ńagy	2	2
713.	Nagy	6	6
320.	Német	2	-
20.	Papp	2	2
245.	Papp	2	2
310.	Papp	3	-
125.	Paripovity	1	-
28.	Pákai	4	2
252.	Pelt	2	2
314.	Pertli	1	1
599.	Pincehelyi	3	1
266.	Podnár	1	-
465.	Polák	4	-
628.	Purger	1	1
108.	Resch	1	1
136.	Rezicska	5	2
452.	Róka	2	-
495.	Róka	3	-
727.	Sisa	1	-
5.	Stampfer	1	-
355.	Stock	2	2
490.	Sugár	5	1
215.	Szabó	1	1
537.	Szabó	2	-
383.	Szalai	3	-
523.	Szítás	2	-
428.	Szittyai	1	-
414.	Szolócki	1	-
734.	Sztipity	3	1
738.	Sztipity	3	2
525.	Takács	2	-
637.	Takács	4	3
253.	Tancsik	1	-
527.	Tancsik	3	-
529.	Tancsik	3	1
140.	Traub	1	-
700.	Trenka	1	-
202.	Turkál	2	-
672.	Turkál	2	2
123.	Tyulumovity	2	-

601.	Tyulumovity	1	1	
22.	Varga	2	2	
257.	Varga	1	-	
289.	Varga	1	1	
122.	Varityak	2	2	
463.	Vilhelm	4	3	
7.	Vukovity	1	1	
208.	Zéc	2	2	
233.	Zéc	2	2	
79.	Zóni	1	-	
107 házból		230	127	= 124

Gastarbeiter aus Doroszló in Deutschland (1961–1996)

ENDRE KOVÁCS

Doroszló ist ein ungarisches Dorf in der Batschka (Wojwodina), das 20 km südlich von Zombor, dem gegenwärtigen Verwaltungssitz an der Magistralstrasse nach Novi Sad (ung. Újvidék) liegt.

In den letzten 35 Jahren kam es im Anziehungsgebiet der Stadt infolge der Arbeitslosigkeit zu einer bedeutsamen Migration der Arbeitskräfte. 1971 lag Doroszló mit seinen 6,28% unter den 16 Siedlungen der Region an zweiter Stelle hinsichtlich der Zahl der Arbeitnehmer im Ausland. 82% der Abwanderer fanden in Deutschland eine Arbeit. 1988 waren es 17 Personen, seit Beginn des Krieges (1991) erhöhte sich die Zahl derer, die sich für die Aussiedlung ins Ausland entschieden und die fremde Staatsbürgerschaft angenommen haben.

Nach einer nicht amtlichen Registrierung vom Jahr 1996 haben in Doroszló 230 Personen 107 Häuser verlassen. 126 Dorfbewohner kehrten zurück, 124 Personen leben dagegen auch heute noch im Ausland. Die meisten der Zurückkehrenden sind Rentner und begründen ihre Entscheidung damit, dass ihre Rente unter deutschen Verhältnissen als "Hungerlohn" gelte, in Dinar umgerechnet dagegen eine beträchtliche Summe ausmache.

Für die Arbeit im Ausland haben sich vor allem junge Leute entschieden. Dies dürfte auch dazu beigetragen haben, dass das Dorf veraltete und Ende der 1980er Jahre mehr als hundert Häuser unbewohnt blieben, die später von serbischen Flüchtlingen bezogen wurden. Die Bevölkerungszahl wird möglicherweise die alte bleiben, die ethnische Zusammensetzung wird sich jedoch zu Ungunsten der Ungarn gestalten.